

A szexuális bűnelkövetőkkel kapcsolatos jogi szabályozás és kezelés fejlesztése Európában – egy tematikus workshop felvetései

Habár a bűnügyi statisztikák tanúsága szerint a szexuális bűncselekmények elkövetői mindösszesen a börtönépesség 5-6%-át teszik ki, továbbá esetükben a legkisebb a különös visszaesés aránya, mégis szükséges számukra speciális programok biztosítása, hiszen csak ezek előzhetik meg a visszaesővé válást.¹ A terápia, illetve a speciális programok megvalósításának feltételei azonban nem mindenütt adottak – és ezen a téren a kelet- és a közép-európai országok különösen lemaradásban vannak. Nemcsak amiatt, mert a szexuális elkövetőkkel szembeni intézkedések, büntetések szigorítását a büntetőjogi populizmus tüzte zászlajára, hanem mert a társadalmi intolerancia megakadályozza az elkövetők megbüntetésén felüli, puha bűnmeelőzési eszközök bevezetését is. Ez, az utóbbi évtizedek pesszimista „nothing works” doktrínájának térnyerésével, nem kedvez a treatment ideológia terjedésének.

Mindezeket a fejleményeket szem előtt tartva, 2013. május 16-17-én a németországi Freiburgban rendezték meg a Max Planck Intézet (MPI) és az Országos Kriminológiai Intézet (OKRI) „A szexuális bűnisméltés prevenciósi eszközei a büntetés-végrehajtásban” munkacímű közös kutatásának szakértői workshopját – „Szexuális bűnelkövetőkkel kapcsolatos jogi szabályozás és kezelés fejlődése/fejlesztése Európában” („Developing sexual offender laws and treatment in Europe”) címmel – a két intézet közös szervezésében, részben a Max Planck Gesellschaft, részben pedig a Fritz Thyssen Stiftung támogatásával. A workshopon, amelynek a Max Planck Intézet adott otthont, 24 szakember – jogász, pszichológus, szocioterapeuta, mediátor és kutató – vett részt Németországból, Angliából, Skóciából, Írországból, Franciaországból, Hollandiából, Belgiumból, Dániából, Csehországból, Lengyelországból, Horvátországból, Bulgáriából, Oroszországból és Magyarországról. A résztvevők a szexuális bűnisméltés megelőzésének lehetőségeiről, jogi, pszichológiai és medikális eszközeiről, illetve országuk utóbbiakra vonatkozó gyakorlatáról számoltak be. Hazánkat a konferencia szervezésében aktívan közreműködő dr. Virág György és dr. Parti Katalin, valamint dr. Szabó Judit képviselte.

A konferenciát *prof. dr. Hans-Jörg Albrecht* és *dr. Virág György* nyitotta meg. Albrecht professzor előadásában felvázolta azt a folyamatot, amely a szexuális bűnelkövetést a társadalom, a jogalkotás és a büntető igazságszolgáltatás érdeklődésének fókuszába helyezte, és amely a Dutroux-ügy óta a szexuális bűnelkö-

1 Marshall, W. & McGuire, J. (2003). Effect sizes in the treatment of sex offenders. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 47, 653-663; Schmucker, M. & Lösel, F. (2008). Does sexual offender treatment work? A systematic review of outcome evaluations. *Psicotema*, 2008 Febr.; 20 (1):10-19. Lásd még: Schmucker, M. & Lösel, F. (2009). A systematic review of high quality evaluations of sex offender treatment. Paper presented at the Annual Conference of the European Society of Criminology, Ljubljana, Slovenia.

vetőkkel kapcsolatos speciális szabályok kialakításához vezetett. Németországban is elindult egy punitív folyamat, valamint megkezdődött a kockázatelemzés gyakorlatának fejlesztése, amelynek célja a veszélyes bűnelkövetők azonosítása a prevenció jegyében. A biztonság szempontjának – tehát a büntetés társadalomvédelmi funkciójának – fokozott, már-már kizárólagos jelleggel történő előtérbe kerülése kapcsán azonban egyre gyakrabban érte bíráló Németországot a bűnelkövetők emberi jogainak aránytalan sérelme miatt, és felmerült a kérdés, hogy vajon alkalmas-e a büntetőjog a szexuális bűnelkövetőkkel szembeni védelem biztosítására, megfelelő eszköze-e a különös visszaesés megelőzésének. E problémafelvetés szellemében kezdtek meg a MPI kutatói a szexuális bűnözőkre irányuló terápiás gyakorlat értékelését, illetve hatékonyságvizsgálatát.

Dr. Virág György nyitóelőadásában tágabb társadalmi kontextusba helyezte a szexuális bűnözést, megvilágítva az önfenntartást és védekezést biztosító agresszió és a fajfenntartást szolgáló szexualitás közötti szoros kapcsolatot. Kitért a történelmi, kulturális és érzelmi tényezőknél a szexualitás társadalmi megítélésében játszott szerepére, több példát – egyebek mellett a szexuális bűncselekményekkel kapcsolatos közvélekedés jellegét – említve. Az 1996. évi OKRI-kutatás eredményei alapján ismertette a magyar közvélemény szexuális bűnelkövetéssel kapcsolatos álláspontját, megállapítva, hogy a megkérdezettek az élet elleni bűncselekmények után az utóbbit tartják a legsúlyosabb bűncselekmény típusnak, továbbá, hogy mind az élet elleni, mind a szexuális bűncselekmények elkövetőire vonatkozóan kiszabható büntetéseket súlyosítanák.²

A konferencia megnyitását követően a Birminghami Egyetem igazságügyi pszichológia professzora, *prof. dr. Anthony Beech* tartott előadást a szexuális bűnelkövetők kezelésének legfrissebb tudományos vonatkozásairól, különös tekintettel a neurobiológiai perspektívára. A bűnelkövetők rehabilitációja legnépszerűbb modelljének, az ún. Kockázat-Szükséglet-Reszponzivitás (RNR) modell bemutatását követően Beech professzor a bizonyítékokon alapuló gyakorlat jegyében röviden összefoglalta a különböző módszerek hatékonyságára vonatkozó eredményeket, megállapítva, hogy eddig a kognitív viselkedésterápiák bizonyultak leghatékonyabbnak a bűnelkövetők kezelése, tehát a bűnismétlés megelőzése terén. Ismertette a szexuális bűnelkövetők főbb jellemzőit, a bűnelkövetés különböző szintű és jellegű kockázati tényezőit – így pl. a prenatális ártalmakat, a korai stressz hatásokat, a bántalmazást, a társadalmi rizikófaktorokat –, és a korábban említett kognitív viselkedésterápiák mellett létező különböző terápiás módszereket, így pl. a biofeedback és az EMDR módszereket.³

A közép-európai országok szexuális bűnelkövetőkre vonatkozó jogi szabályozásáról és kezeléséről szóló blokkban Csehország, Horvátország, Lengyelország

2 Kó J. & Virág Gy. (1998). Lakossági vélemények a szexuális erőszakról, in: Irk F. (Szerk.) Kriminológiai és Kriminológiai Tanulmányok 35. 250-275.

3 Az eredményekről lásd bővebben: Beech, A., Fisher, D., Beckett, R. & Scott-Fordham, A. (1998) An evaluation of the Prison Sex Offender Treatment Programme. Home Office Research, Development and Statistics Directorate 1998. Research Findings No. 79.

és Magyarország beszámolóí hangoztak el. *Dr. Anna Maria Getos* és *prof. dr. Mladen Knezevic* a Zágrábi Egyetemről a horvát helyzetet ismertette. Anna Maria Getos a horvát büntetőjogi szabályozásról és annak az elmúlt időszakban bekövetkezett változásairól számolt be, amelyek között említésre méltó a házastárs által elkövetett erőszakos közösülés büntetőjogi megítélésének jelentős átalakulása. Míg utóbbi 1997 előtt egyáltalán nem is számított bűncselekménynek, ma a családon belüli elkövetés minősítő körülmény. Dr. Getos a (szexuális) bűnelkövetők nyilvántartásáról és az ezzel kapcsolatos problémákról is beszélt. Kollégája, *prof. dr. Mladen Knezevic*, aki szociális munkás, antropológus, és 20 évig dolgozott börtönben, a szexuális bűnelkövetők büntetés-végrehajtási intézetbeli helyzetéről és kezeléséről osztott meg hasznos információkat. Elmondta, hogy mivel a nemi erőszak a háborúban elfogadott kommunikációs forma, és országa sajnos jelentős közelmúltbeli háborús tapasztalattal rendelkezik, Horvátországban a szexuális bűnözők nem a börtönhierarchia alján foglalnak helyet, tehát közel sem olyan kedvezőtlen a megítélésük, mint más országok börtöneiben. Horvátországban létezik speciális – kognitív viselkedésterápiás alapú – kezelési program a szexuális bűnelkövetők számára, amely a korábbi szociálterápiás megközelítést váltotta fel. A 10 hónapos programra, amelyben egyszerre 10 elítélt vehet részt, a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának időtartama alatt kerül sor. Elsődleges célja a bűnelkövetők empátiás készségének fejlesztése, különösen a bűncselekményük sértettje(i) irányában.

A cseh és a lengyel prezentációk a szexuális bűnelkövetők kezelésének nemzetközi porondon is meglehetősen sokat vitatott módszereivel, a fizikai és a kémiai kasztrációval foglalkoztak. A Pilseni Egyetemről érkezett *dr. Petr Skvain* a hatályos jogi szabályozás rövid bemutatását követően – amelyből kiderült, hogy Csehországban nincsenek speciális szabályok a szexuális bűnözőkre vonatkozóan – felvázolta a műtéti (fizikai) kasztráció csehországi gyakorlatával kapcsolatos elméleti és gyakorlati problémákat. Az első műtéti kasztrációra 1966-ban került sor, amikor egy kisfiút megerőszakoló és megfojtó bűnelkövető önszántából jelentkezett a beavatkozásra. Az 1966-ban született törvényt új jogszabály váltotta fel 2011-ben, de ez is lehetővé teszi a műtéti kasztrációt, amelyet a szexuális bűnelkövető kérelmére egy szakmai bizottság által elvégzett orvosi vizsgálat eredménye alapján rendelhet el a bíróság. Az eddig kasztrált bűnelkövetők számára vonatkozóan nincs pontos adat, hivatalos statisztikák szerint 2000 óta 94 esetben alkalmazták a beavatkozást, de ennél feltehetően jóval nagyobb az érintettek létszáma, különösen a megelőző évtizedek vonatkozásában. Csehországot sok hazai és nemzetközi kritika érte a fizikai kasztráció súlyos egészségügyi kockázatai okán és amiatt, hogy a döntés önkéntes volta a cseh büntető igazságszolgáltatási rendszer jelenlegi gyakorlata fényében erősen megkérdőjelezhető. Továbbá a Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság (CPT) kifogásolja, hogy nem állnak rendelkezésre adatok a beavatkozás bűnmegelőzés terén való hatékonysága vonatkozásában, így nem tudni, hogy valóban van-e alapja e súlyos, visszafordíthatatlan következményekkel járó műtéti eljárás alkalmazásának. Jelenleg az alkotmánybíróság döntésére

várnak a beavatkozás alkotmányos normákkal való összeegyeztethetősége tárgyában. Ami a szexuális bűnelkövetők speciális kezelési programjait illeti, ilyen csak a kurimi börtönben működik, de ott is csak az ún. „protektív kezelés”, amelyet a CPT több kritikával illetett, ahogy a szexuális bűnelkövetőkkel szemben szintén alkalmazható ún. „preventív fogvatartás” intézményét is.

Dr. Wojciech Zalewski, a Gdanksi Egyetem oktatója és kutatója előadásában a kémiai kasztráció lengyelországi gyakorlatát mutatta be. Kémiai kasztráció ugyan számos – köztük több európai – országban létezik, Lengyelországban azonban nem az elkövető döntése eredményeként, hanem bírósági határozat alapján, kötelező jelleggel kerülhet alkalmazásra. A 2009-ben elfogadott törvényi rendelkezés szerint kémiai kasztráció gyermekek vagy az elkövető saját családtagjai sérelmére elkövetett szexuális erőszak esetén írható elő, különös visszaesők esetében pedig kötelezően előírandó intézkedés, amely nemcsak gyógyszeres beavatkozást, hanem pszichoterápiás elemeket is tartalmaz. A törvény betűi szerint nem alkalmazható kémiai kasztráció akkor, ha következményeként halálos vagy súlyos egészségügyi kockázatot jelentő mellékhatások várhatók, amely szabályt a kémiai kasztrációt elrendelő bírók rendszeresen figyelmen kívül hagynak, hiszen ez a beavatkozás minden esetben súlyos egészségromlással – pl. csontritkulással, elhízással, vérnyomásproblémákkal, a daganatos megbetegedések kockázatának jelentős növekedésével – járhat. A kémiai kasztráció mellé előírt pszichoterápiás kezelésre vonatkozó rendelkezések sem érvényesülnek a gyakorlatban, hiszen a megközelítőleg 3 000 lengyelországi szexuális bűnelkövetőre összesen 50 ágy jut a megfelelő terápiás intézményben. Mivel a kémiai kasztráció végrehajtására a lengyel jogszabályi rendelkezések értelmében csak a szabadságvesztés-büntetés letöltését követően kerülhet sor, és csak 2009 óta rendelhető el, még nem volt példa a kiszabására. Ezért sem a hatékonyságáról, sem a költségvonzatokról nincs információ.

A lengyel kolléga előadása komoly szakmai vitát generált a workshopon. A Hollandiából érkezett klinikai pszichológus, *Peter Braun* a kémiai kasztráció egészségkárosító hatásait hangsúlyozva megjegyezte, hogy mivel a szexuális bűncselekmények elkövetőinek nagy részénél nem szexuális, hanem impulzuskontroll-zavar, illetve az agresszivitás magas szintje áll a bűnelkövetés hátterében, a különös visszaesés megelőzésében nem lehet hatékony a kémiai kasztráció. Véleménye szerint – amelyet a szexuális bűnözők terápiás intézményeiben eltöltött hosszú évtizedek tapasztalataira alapoz – az ilyen szexuális bűnelkövetők esetében a kémiai kasztráció nem szükséges és nem is elégséges kezelési módszer, ráadásul a súlyos mellékhatások miatt nem folytatható hosszú éveken át. *Anthony Beech* professzor ugyanakkor megjegyezte, hogy a rendelkezésre álló tudományos eredmények szerint a kémiai kasztráció és a kognitív viselkedésterápiák együttes alkalmazása hatékonynak tűnik a szexuális bűnelkövetők kezelésében.

A magyarországi helyzetet bemutató *dr. Parti Katalin* és *dr. Szabó Judit* a szexuális bűnelkövetőket célzó speciális kezelési programok meghonosításának lehetőségeiről és akadályairól beszéltek a jogi szabályozás és egy 2011. évi, a hazai

büntetés-végrehajtás harmadlagos megelőzési gyakorlatát feltáró kutatás eredményei tükrében. Dr. Parti Katalin ismertette a szexuális bűncselekményekkel kapcsolatos tényállások közelmúltban történt változásait a 2013. július 1-én hatályba lépő új Büntető Törvénykönyv rendelkezései alapján, különös tekintettel a gyermekek védelmét biztosító tényállásokra. Felvázolta a fogvatartotti kezelési programok – beleértve a szexuális bűnelkövetőkre irányuló megelőző programok – hiányának fontosabb okait, és részletesen ismertette a 2011/93/EU irányelvben a szexuális bűnelkövetőkkel kapcsolatban megfogalmazott speciális követelményeket – így pl. a kockázatelemzés gyakorlatának bevezetését és a speciális terápiás programokat –, amelyeknek hazánk is hamarosan eleget kell, hogy tegyen. Ismertette továbbá egyebek mellett a szexuális bűnelkövetők hazai börtönnépességén belüli arányára, az egyes bűncselekmények számának évenkénti alakulására és a visszaesők arányára vonatkozó magyarországi statisztikai adatokat. Dr. Szabó Judit egy 2011-ben elvégzett kutatás eredményei alapján összefoglalta a hazai büntetés-végrehajtás harmadlagos prevenciók tevékenységének főbb jellemzőit, az egyes hiányosságok hátterében álló tényezőket, és felvázolta a harmadlagos megelőzési gyakorlat fejlesztése, illetve a nemzetközi jó gyakorlatok adaptálása érdekében szükséges változásokra vonatkozó javaslatokat.⁴

Dr. Richard Jones, az Edinburgh-i Egyetem kutatója elméleti témájú előadásában az elektronikus monitorozásnak a rehabilitációban és reintegrációban betöltött lehetséges szerepével, illetve az önként vállalt elektronikus monitorozás potenciális „önrehabilitációs” eszközként történő felfogásával foglalkozott, elsősorban az ún. dezisztancia-kutatás⁵ egyes eredményei tükrében. A szakember úgy véli, hogy – bár egyelőre nem állnak rendelkezésre kutatási eredmények az elektronikus monitorozásnak a rehabilitációban betöltött potenciális szerepével kapcsolatban – ez az eszköz akár segítheti is a volt bűnelkövetőket a jó útra térésben, amennyiben annak alkalmazása a saját döntésükön alapul.

A Hull-i Egyetemről érkezett *dr. Karen Harrison* a súlyos bűncselekmények elkövetőire vonatkozó angol jogszabályi rendelkezések változásairól beszélt. A veszélyes bűnelkövető kategóriája a 19. század vége óta létezik Angliában, és a vonatkozó szabályozás azóta rengeteg változáson ment keresztül. A 2003-ban létrehozott ún. Imprisonment for Public Protection (IPP, a köz védelme érdekében történő bebörtönzés) jogintézményét eredetileg a 18 év feletti súlyos és veszélyes, de életfogytig tartó szabadságvesztéssel nem sújtható bűnelkövetők szankcionálására találták ki. Ennek a határozatlan tartamú szabadságvesztésnek az volt a célja, hogy az eredeti szabadságvesztés-büntetés tartamának leteltét követően az elkövetők a társadalom védelme érdekében ne kerülhessenek szabadlábra. Szabadon engedésük csak akkor volt lehetséges, ha egy testület a

4 Az előadás alapjául szolgáló kutatásról lásd: Borbíró A. & Szabó J. (2011). Harmadlagos megelőzés a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben a nemzetközi kutatások fényében, in: Vókó Gy. (Szerk.) Kriminológiai Tanulmányok 49., Budapest, OKRI, 158-192.

5 A dezisztancia-kutatás a bűnelkövetői karrierből történő kilépéssel összefüggő tényezők fel-tárásával foglalkozik.

kockázatértékelés eredményeként úgy határozott, hogy az elkövető már nem jelent veszélyt a társadalomra. 2012-ben az IPP megszűnt, de nem visszaható hatállyal, hanem csak az eltörlését követően elítélt bűnelkövetőkre nézve. Sok korábbi IPP-elítélt személy még börtönben van.

Peter Braun, egy mentális zavarban szenvedő bűnelkövetők kezelésével foglalkozó holland terápiás intézmény klinikai pszichológusa a veszélyes bűnelkövetők hosszú tartamú kezelésének (TBS) gyakorlatáról tartott előadást. Kiderült, hogy Hollandiában 13 intézményben – ebből kettő kórház és 11 alapítvány – végeznek ilyen jellegű tevékenységet. Peter Braun ismertette a TBS elrendelésének feltételeit, és közölt egyes releváns statisztikai adatokat. Bemutatott néhány rövid, ám informatív felvételt a speciális, hosszú tartamú TBS alatt álló szexuális bűnelkövetőkkel folytatott beszélgetésekről, illetve egy néhány perces felvételt egy, a TBS meghosszabbítása tárgyában folytatott bírósági meghallgatásról. Előadásában kitért a klinikákon alkalmazott terápiás módszerekre – így pl. farmakoterápia, pszichoterápia, szocioterápia – is. Bár az a klinika, amelyben ő dolgozik, sikeresen folytatja a mentális zavarban szenvedő veszélyes bűnelkövetők kezelését, Peter Braun nem tudta megmondani, mi a titkuk. Működik a módszerük, de hogy pontosan miért, annak megállapításához további kutatásokra van szükség.

A workshopon a resztoratív igazságszolgáltatási eszközök szexuális bűnelkövetők körében történő alkalmazásának lehetőségeiről és tapasztalatairól számolt be egy belga, egy brit, egy ír és egy dán szakemberből álló munkacsoport. *Dr. Estelle Zinsstag* a bevezetőben tisztázta a helyreállító igazságszolgáltatással kapcsolatos alapfogalmakat. *Dr. Marie Keenan*, a Dublini Egyetem kutatója ismertette a csoport kutatásának (Daphne) részleteit, a kutatás módszertanát, a megkérdezettek mintáját, az eredmények értékelésének módszereit és az eddigi eredményeket. A kutatás a resztoratív igazságszolgáltatási technikák bűnelkövetők körében történő alkalmazhatóságának vizsgálatára irányul. Az eddigi eredményekből az derül ki, hogy a bűnelkövetőknek van igényük a kompenzáció nyújtására, de szegyenérzetük vagy a megbélyegzéstől való félelmük miatt nem kérnek segítséget. *Vince Mercer* és *Karin Sten Madsen* – akik kollégáiktól eltérő módon gyakorlati, és nem elméleti szakemberek – a nemi erőszak elkövetői és sértettjei közötti mediációs tapasztalataikról számoltak be. Egy konkrét ügy kapcsán, illetve a sértettel készített kisfilmrészlet segítségével illusztrálták, milyen körültekintéssel kell egy ilyen mediációs ülést előkészíteni, mi játszódik, játszódhat le az áldozatban és mi az elkövetőben, illetve milyen pozitív eredménnyel járhat e resztoratív eszköz alkalmazása mindkét fél szempontjából.

A prezentáció kapcsán a workshop több résztvevője aggályokat fogalmazott meg a nemi erőszak elkövetői és sértettjei közötti újabb találkozás másodlagos viktimizációs veszélyei miatt. Az előadók ennek kapcsán hangsúlyozták, hogy hosszú és alapos előkészítő munkára van szükség, és hogy az esetek egy részében a fenti megfontolások miatt nem is javasolják a sértettnek a mediációt. A szakértők között kialakult egy rövid eszmecsere a szexuális bűnelkövetők jó útra téréséhez feltehetően szükséges, a szakirodalomban leírt és a gyakorlati szakemberek által is tapasztalt identitásváltozás természetére vonatkozóan.

A Rennes-i Egyetemről érkezett *dr. Astrid Hirschelmann* a franciaországi terápia és a kontroll-megközelítésekről tartott előadást. Bemutatta a francia jogi terminológia átalakulását, azt, hogyan lettek a francia jogi szabályozásban a „szexuális bűnözőkből” „szexuális bűncselekmények elkövetői”, majd „szexuális jellemzőkkel bíró bűncselekmények elkövetői”, és beszélt a bűnelkövetők kezelésének általános kérdéseiről és a gyakorlat egyes hiányosságairól. Felhívta a figyelmet a veszélyesség pszichológiai és kriminológiai fogalma közötti diszkrpanciára. Elmondta, hogy a kockázati tényezők felmérése helyett egyre inkább a protektív tényezők feltérképezésén van a hangsúly, és bemutatta azt a pszichodinamikus kezelési programot, amelyet a közelmúltban fejlesztettek ki kollégáival.

A Max Planck Intézet kutatói, *dr. Rita Haverkamp* és *dr. Gunda Wöbner* előadása a szexuális bűnelkövetésre adott újfajta németországi válaszokról, annak jogi és terápiás vonatkozásairól szólt. Dr. Rita Haverkamp az elektronikus tracking, a terápiás intézményben történő elhelyezés, a szociálterápiás intézményben történő elhelyezés és a preventív szankció végrehajtásának eszközeiről beszélt a jogi szabályozás változásai tükrében. Dr. Gunda Wöbner a kockázatelemzési gyakorlat és a bűnelkövetők kezelési módszereinek Németországban történő adaptálásáról, implementálásáról beszélt. Külön kitért az ún. szociálterápiás börtönre, amelyben a fogvatartottak 50–80%-a szexuális bűnelkövető, akik többsége gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények miatt tölti büntetését. Az eddig kutatási eredmények fényében a szociálterápiás kezelés hatékonyabbnak tűnik, mint az általános profilú börtönökben nyújtott rehabilitáció – 10%-kal csökkenti a bűnisméltés valószínűségét.

Prof. dr. Alexander Salagaev és *Rustem Safin*, az oroszországi Kazan egyetemének kutatói a szexuális bűnelkövetőkkel kapcsolatos jogi szabályozás közelmúltban történt változásairól, a szexuális bűnelkövetőkkel kapcsolatos társadalmi reakciókról és az oroszországi börtönkörülményekről tartottak előadást. Két új jogintézményről számoltak be, amelyek a szexuális bűnözés szempontjából relevanciával bírnak. A kötelező orvosi kezelés a 14 éven aluli gyerekek sérelmére szexuális bűncselekményt elkövető személyekkel – pedofiliában szenvedőkkel – szemben alkalmazható, és keretein belül önkéntes alapon kémiai kasztráció is végezhető. A kötelező korrekációs tréning bizonyos – köztük szexuális – bűncselekményeket elkövetett fiatalokkal szemben alkalmazható, börtön helyett. E rendelkezéseken kívül nem vonatkoznak speciális szabályok az orosz büntető anyagi és eljárásjogban a szexuális bűnözőkre. Utóbbiak az orosz társadalomban, így a börtönökben is igen negatív megítélésben részesülnek, így gyakran az előadók által „jogon kívüli szankciónak” nevezett bántalmazásoknak vannak kitéve mind a börtönön belül, mind azon kívül. A prezentációban elhangzottak és az illusztrációként mutatott képek alapján megállapítható, hogy az orosz börtönökben nagyon rosszak a tárgyi és személyi feltételek, amelyek kétségessé teszik, hogy a 2020-ig befejezni kívánt büntetés-végrehajtási reform megvalósul, és hogy annak keretein belül megteremtik a bűnelkövetői kezelési programok működtetéséhez szükséges feltételeket.

A bolgár IGA elnevezésű,⁶ bűnmegelőzéssel foglalkozó alapítvány munkatársai, *Andrey Momchilov* és *Dimitar Rusinov* az alapítvány kutatásának eredményeit prezentálták, majd *Andrey Momchilov* egy másik, *a resztoratív körökkel* foglalkozó nemzetközi projektet mutatott be. Az előadásból kiderült, hogy bár Bulgáriában csak 2005-ben zajlott le a büntetés-végrehajtás és a pártfogó felügyelet reformja, a 2006-ban bevezették az Anglia és Wales által 2002 óta alkalmazott kockázatelemzési gyakorlatot (OASys), majd 2007-ben ugyancsak angol programokat adaptáltak a bűnelkövetők kezelésére. E fejlemények kapcsán merült fel a szexuális bűnelkövetők jellemzőit, szükségleteit és a kezelések hatékonyságát érintő kutatások szükségessége, amelynek megvalósításában az előadók is közreműködtek. E kutatás eredményein alapul az első, kifejezetten szexuális bűnelkövetőkre igazított bolgár program. A program az IGA saját fejlesztése, nem adaptáció, és bár rövid tartamú, eddig hatékonynak tűnik. Az utóbbi megállapításához természetesen utánkövetéses vizsgálatra van szükség, amely folyamatban is van. Az előadó prezentációja második felében a CIRCLES4EU nevű Daphne programot mutatta be, kitérve a resztoratív körök alkalmazhatóságára a szexuális bűnelkövetők vonatkozásában. *Albrecht* professzornak a módszerrel szemben megfogalmazott fenntartásai okán rövid eszmecsere alakult ki a workshop résztvevői között.

A workshopon számos fontos témakör merült fel, egyebek mellett a szexuális bűnelkövetők stigmatizációjának problémája, a „sötét oldal”-ként emlegetett kasztráció megoldása, a jog és a pszichiátria közötti kapcsolat, valamint a különböző bűnmegelőzési és kezelési politikák és elméleti megközelítések más országok által történő átvétele, adaptálhatósága. A résztvevők megállapodtak az eszmecsere folytatásában, melynek első állomása az Európai Kriminológiai Társaság 2013. szeptember 4–7. között Budapesten megrendezésre kerülő éves konferenciája, ahol a résztvevők két önálló panel keretében ismertetik meg a nagyközönséggel a felvetődött problémákat⁷. A budapesti konferencia mellett a jövőben szeretnénk megismertetni a szexuális bűnelkövetők kezelésének legújabb eszközeit és az ezekkel kapcsolatos tapasztalatokat, valamint az egyes országok jó gyakorlatait a hazai szakemberekkel, így a büntetés-végrehajtás, a kriminálpolitika, a bűnmegelőzés területén dolgozókkal, valamint az utógondozás-jellegű tevékenységet betöltő szervezetekkel.

6 Az alapítvány weboldala elérhető angol nyelven: <http://www.iga-bg.org/index.php?lang=en>; [2013. augusztus 31.]

7 A nemzetközi konferencia – és a szexuális bűnelkövetők kezelésével kapcsolatos két önálló panelszekció – sikeresen, nagy részvételi aránnyal lezajlott.